

STUDIA PRAWNICZE

Historia powszechna ustroju i prawa

Tadeusz Maciejewski

5. wydanie

C·H·BECK

STUDIA PRAWNICZE

Historia powszechna ustroju i prawa

W sprzedaży:

T. Maciejewski

HISTORIA USTROJU I PRAWA SĄDOWEGO POLSKI, wyd. 4

Podręczniki Prawnicze

H. Izdebski

HISTORIA MYŚLI POLITYCZNEJ I PRAWNEJ, wyd. 5

Podręczniki Prawnicze

T. Maciejewski

HISTORIA ADMINISTRACJI, wyd. 2

Skrypty Becka

M. Maciejewski, J. Elżbieta Kundera (red.)

LEKSYKON MYŚLICIELI POLITYCZNYCH I PRAWNYCH, wyd. 3

W. Wołodkiewicz, M. Zabłocka

PRAWO RZYMSKIE. INSTYTUCJE, wyd. 6

Podręczniki Prawnicze

J. Krzynówek, A. Kacprzak

PRAWO RZYMSKIE. PYTANIA. KAZUSY. TABLICE, wyd. 3

Repetytoria C.H. Beck

www.ksiegarnia.beck.pl

Historia powszechna ustroju i prawa

Tadeusz Maciejewski

profesor zw. dr hab.

Uniwersytet Gdański

5. wydanie
zmienione

WYDAWNICTWO C.H.BECK
WARSZAWA 2015

Propozycja cytowania:
T. Maciejewski, Historia powszechna ustroju i prawa, 5. wyd., Nb. 88,
Warszawa 2015

Wydawca: Aneta Flisek

© **Wydawnictwo C.H.Beck 2015**

Wydawnictwo C.H.Beck Sp. z o.o.
ul. Bonifraterska 17, 00–203 Warszawa
tel. 22 33 77 600

Skład i łamanie: IGAWA Ireneusz Gawliński
Druk i oprawa: Elpil, Siedlce

ISBN 978-83-255-6988-4

e-book: 978-83-255-6989-1

*Żonie Aleksandrze
poświęcam*

Przedmowa

Historia powszechna ustroju i prawa nie jest przedmiotem łatwym. Obejmuje wiele problemów, z których niemało jest nadal kwestią badań i sporów naukowych. Inna trudność tego wykładu tkwi w tym, iż opracowujący temat musi stanąć przed ogromem materiałów, wśród których trzeba dokonać właściwego wyboru i uzasadnionej selekcji.

Niniejszy podręcznik ma charakter studium porównawczego, uwzględniającego dzieje historii ustroju i prawa państw europejskich, a nawet obu Ameryk, głównie jednak Stanów Zjednoczonych. Sytuacja taka zmusiła piszącego do odejścia od schematu większości dotychczasowych opracowań, sprawdzających historię ustrojów państwowych i prawa do przedstawienia kilku wybranych historii narodowych, na rzecz dziejów porównawczych w skali prawie całej Europy, a nawet Ameryki i Azji, przez co obserwacja nabrała charakteru uniwersalnego. Ujęcie takie wymusiło konieczność opracowania historii ustroju i prawa wielu państw, o których dotychczasowe podręczniki w ogóle nie wspominały lub tylko wzmiankowały, np. Hiszpanii, Portugalii czy państw skandynawskich. Jak się wydaje, zwrócenie uwagi na te kraje nie tylko wzbogaca stan wiedzy polskiego historyka prawa, lecz ma również charakter badawczy. Przysporzyć to może jednak niemało trudności w oprowadzaniu nazbyt obszernego materiału. W związku z tym przy jego selekcji kierowałem się zasadą wyboru kwestii uznawanych za najważniejsze. Nie sposób było przy tej okazji pominąć szczegółów. Pamiętać jednak należy, że ich przyswojenie nie jest celem samym w sobie. Główną uwagę należy zwrócić bowiem na dostrzeganie związków między nimi, by na tej podstawie formułować i interpretować uogólnienia, tyle że w skali całych kontynentów, nie zaś wybranych krajów. Wspomniana metoda może wywołać dyskusję i zastrzeżenia. Wytlumaczeniem przyjętego układu jest jednak podłożenie wymogom Wydawnictwa C.H.Beck, które niniejsze studium zakwalifikowało do serii „Studia Prawnicze”, uwzględniającej przedstawienie pełnego systemu historii ustroju i prawa, na podstawie elementów prawnoporównawczych. W związku z tym rozmiar podręcznika został znacznie rozszerzony, co pozwoliło na powiększenie pola obserwacji.

Pod względem chronologicznym studium obejmuje historię powszechną ustrojów państwowych i prawa od starożytności po czasy współczesne.

W związku z tym opracowanie podzielone jest, w zgodzie z tradycyjną periodyzacją, na pięć części, obejmujących: starożytność, średniowiecze, czasy wczesnonowożytne, czasy późnonowożytne oraz współczesność. Przyjęcie tego układu dla historii ustroju i prawa stanowi pewne uproszczenie, gdyż niektóre z tych epok, zwłaszcza ostatnie, wywołują do dzisiaj dyskusje, które wynikają z różnych ocen przebiegu procesów prawnoustrojowych, jak i czasu ich trwania. W związku z tym podziału dokonano w znaczeniu ogólnym, wyjaśniającym rozwój procesów dziejowych, bez przyjmowania jednolitych i obowiązujących dat. Ostatecznie całość zamknięto na 1945 r., co nie powinno budzić zastrzeżeń.

Dla ułatwienia korzystania z podręcznika wprowadzono: umiarkowanie rozbudowaną strukturę tekstu, z podziałem na mniejsze partie, pogrubienia druku dla ważniejszych pojęć oraz petit dla tekstu uzupełniającego wykład zasadniczy. Całość uzupełniają ogólne wstępy historyczne, których nie można było uniknąć, zwłaszcza gdy porusza się historię państw, której student nie wyniósł z wcześniejszej edukacji szkolnej, oraz indeksy.

W podręczniku wykorzystany został dorobek uczonych zarówno polskich, jak i zagranicznych, zawarty w fundamentalnych podręcznikach i pracach monograficznych, a nawet cząstkowych. Ułatwieniem dla Czytelnika pragnącego dotrzeć do bogatej literatury prawnohistorycznej przedmiotu jest zamieszczenie jej podstawowego wykazu na początku pracy. W wydaniu czwartym (zmienionym) ograniczono rysy historyczne, pominięto wiele zagadnień z historii myśli oraz gospodarki, a także opuszczono fragmenty nazbyt szczegółowe dla nauki przedmiotu przez studenta, w tym źródła prawa rzymskiego, z racji odrębnych podręczników.

Prof. zw. dr hab. *Tadeusz Maciejewski*

Gdańsk, styczeń 2015 r.

Spis treści

Przedmowa.....	VII
Bibliografia	XXXI

Część I. Starożytność

Rozdział I. Monarchie despotyczne i wielkie imperia Wschodu	3
§ 1. Rys historyczny	3
§ 2. Ustrój społeczny despotii	4
§ 3. Ustrój polityczny despotii	6
I. Monarcha	6
II. Administracja centralna i lokalna	6
III. Sądownictwo	7
§ 4. Ustrój polityczny wielkich imperiów	8
Rozdział II. Państwa-miasta – polis.....	10
§ 5. <i>Polis</i> grecka	10
I. Rys historyczny	10
II. Organizacja <i>polis</i>	11
III. Ustrój społeczny	11
1. Obywatele	11
2. Ludność zależna	14
IV. Ustrój polityczny	15
1. <i>Polis</i> arystokratyczna	15
1.1. Król	15
1.2. Rada starszych	16
1.3. Zgromadzenie ludowe	17
1.4. Urzędnicy	17
2. Tyrania	18
3. <i>Polis</i> oligarchiczna	19
4. <i>Polis</i> demokratyczna (ateńska)	20
4.1. Historyczny rozwój demokracji ateńskiej	20
4.2. Instytucje	22
V. Sądownictwo	25
1. Sąd przysięgłych	25
2. Sądy kolegialne	26
3. Sądy jednoosobowe	26